

زبان و ادبیات ایران باستانی

در این جهان تمدن‌های مختلف در زمان‌های گوناگون به وجود آمده است. تقریباً تمام کشورهای بزرگ دنیا از تمدن‌های یکی و دیگری تعلق دارند کشور پهناور ایران نیز از جمله کهنترین تمدن‌های جهان و ابرسطه است.

زبان و ادبیات کشور ایران باستان یکی از غنی‌ترین زبان و ادبیات دنیا شناخته می‌شود. بهما بسیاری عوامل مختلف موجب نابودی گنجینه ادبی پر ارزش ایران پیش از اسلام از بین رفتن است. از این رو، آنچه از زبانهای گوناگون ایرانی به صورت نوشته و باقی مانده در برابر چشم

گسترده‌ای ادبیات ایران باستان خیلی ناچیز است. ما از این امر مطلع یا شیم که زبانهای ایرانی شاخه‌ای از زبان هند و اروپائی یا هند و ایرانی اند که از قدیمترین روزگار تا حال درون مرزهای ایران یا خارج آن پراخیج بود اند. زبان‌ها و گویش‌ها را دارای می‌شوند که از نظر و ویژگی‌های زبانی و وجه‌های متمیز دارند.

در طی تاریخی دراز زبانهای ایرانی اسنادی در دست است که چگونگی تحول آنها را نشان میدهد. تاریخ این تحول بزرگی در زبان ایران را میتوان به سه دوره عمده و اصلی تقسیم کرد: ۱. دوره باستان ۲. دوره میانه ۳. دوره جدید. از زبانهای ایرانی دوره‌ای باستان که از قدیم‌ترین زمان تا پایان شاهنشاهی هخامنشی در گستره‌ای بسیار غنی رواج داشته است. چهار زبان مادی، سکایی، فارسی باستان و اوستایی را می‌شناسند در ماخذهای باستانی اشاره‌های به ادبیات شفاهی این چهار زبان شده است. اما متأسفانه تنها اثر دو زبان اوستایی و فارسی باستان اشاره

ادبی نوشته‌های برجایمانده است. از زبانهای ایرانی دوره میانه که پس از فروپاشی شاهنشاهی هخامنشی تا پایان حکومت ساسانیان 651 قرن میلادی و آغاز دوره اسلامی در مناطق مختلف این کشور باستان سرچشمه بوده مجردهای زبانهای پارسی و آذری میانه است. پس از مطالعه دقیق و عمیق این معلوم می‌شود که زبانهای این دوره از نظر ویژگیهای زبانی به دو گروه غربی دارای زبانهای پارسی یا پهلوی آذری و فارسی میانه پهلوی ساسانی و زبانهای شرقی مشتمل بر زبانهای سغدی، خوارزمی، گهای و بلخی، بخش میثوزن مانی و پیروان او برعکس سنت باستانی ایران اشتغال متفاوتی آثار ادبی، به نگارش آثار خود بسیار اهمیت می‌دادند. به همین علت، آثار ادبی ارزشمندی به زبانهای ایرانی یعنی فارسی میانه، پهلوی آذری و سغدی برجای مانده است.

زبان و ادبیات ماد

قوم ماد یکی از قزاق‌ترین قومهای ایرانی هستند. نام ماد در ادبیات یونانی، فارسی باستان و عبری و غیره آمده است. نخستین اشاره به مادها در متون آشوری به سال 834 پیش از میلاد (BC) و به دوره شلمنسر سوم باز می‌گردد. ریشه نام ماد به زبانهای ایرانی باز می‌گردد و شاهد آن در زبان فارسی باستان است که در حالت مفرد مذکر آمده است.

حدود سه چهارم سده پس از شروع زوال شهرهای مکر برنز در فلات ایران